

ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจกับคุณภาพชีวิต
ของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพารา
กรณีศึกษาเขตตำบลโนนสว่าง
อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
The Relationship of Economic Factors on Quality
of Life in Households of Rubber Farmers
Case Study: Non-Sawang Sub-district,
Mueang Bueng Kan District, Bueng Kan

สังคม สุภรัตน์กุล (Sungkom Suparatanagool)¹

ชรินทร์พร มะชะรา (Sharinporn Machara)²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจกับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพารา เก็บข้อมูลจากครัวเรือนที่เป็นเกษตรกรสวนยางพารา จำนวน 325 ครัวเรือน ที่ได้จากการสุ่มแบบพหุวิธี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบไคสแควร์

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจในครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพารา ได้แก่ การขายยางพาราเป็นก้อนเป็นถ่วง รายได้อยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาทต่อเดือน แต่ก็มีค่าใช้จ่ายระหว่าง 3,000-6,000 บาทต่อเดือน การใช้แรงงานจากสมาชิกในครัวเรือนในการกรีดยางจำนวน 1-2 คนต่อวัน ๆ ละ 4-6 ชั่วโมง ระยะเวลาในการประกอบอาชีพกรีดยางพารา ในช่วง 5-6 ปี การออมเงินไว้ใช้ในครัวเรือน ส่งผลให้ระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพาราด้านสังคมสูงที่สุด ($\bar{X} = 3.78$; $SD. = 0.84$) รองลงมา

¹ รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

² อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

คือ ด้านร่างกาย (\bar{X} = 3.23; SD. = 0.83) ด้านจิตใจ (\bar{X} = 3.13; SD. = 0.99) และด้านเศรษฐกิจ (\bar{X} = 2.82; SD. = 0.92) ตามลำดับ ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกร คือ ปัจจัยด้านการมีเงินออมของครัวเรือน จำนวนชั่วโมงในการทำงานต่อวัน รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพกรีดยางพารา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยกรีดยางพาราในแต่ละวัน ดังนั้น เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต หน่วยงานด้านพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรเข้ามาส่งเสริมให้ครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพาราเกิดความอบอุ่น สร้างกลุ่มเครือข่ายช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่งเสริมการออม หน่วยงานด้านการแพทย์และสาธารณสุขควรเฝ้าระวังโรคที่เกิดจากการประกอบอาชีพอย่างใกล้ชิดในกลุ่มเกษตรกรสวนยางพารา

คำสำคัญ: ปัจจัยทางเศรษฐกิจ, คุณภาพชีวิต, เกษตรกรสวนยางพารา, บึงกาฬ

Abstract

The objective of this research was to investigate the relationship of the economic factors on quality of life in households of the rubber farmers. A sample of 325 cases were drawn from the rubber farmers households in Non-Sawang sub-district, using multistage sampling method. The data was analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Chi-Square test.

The results of this research indicated that the economic factors of rubber farmers' households were bowl-shaped rubbers selling, the number of rubber tapping workers was one or two persons per day which was the members in their households, taking time for 4-6 hours a day, earning per month from the selling around 5,001-10,000 baht for each household, however they had an expense of 3,000-6,000 baht per month, a period of their working time as the rubber farmers mostly was 5-6 years and the last factor was that they had savings. On the quality of life's degree, the social

quality of life was highest (\bar{X} = 3.78; SD. = 0.84), the physical quality of life (\bar{X} = 3.23; SD. = 0.83), the mental quality of life (\bar{X} = 3.13; SD. = 0.99), and economic quality of life (\bar{X} = 2.82; SD. = 0.92) respectively. The key economic factors related to the quality of life of the rubber farmers' households were households' savings factor, the number of working hours per day, their income per month, a period of time working as a rubber farmer, and the number of workers on each day. Thus, to upgrade their quality of life, the department of social development and human security should encourage the warmth, support group, and saving for the rubber farmers' households. The department of medical and public health should closely have cautiousness on the disease that occurred from their occupation.

Keywords: Economic Factor, Quality of Life, Rubber Farmers, Bueng Kan

1. บทนำ

ในขณะที่ปัจจุบันการผลิตยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับเป็นสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญของภาค หากเปรียบเทียบกับข้อมูลการเพาะปลูกเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา ถือว่าเป็นรายได้ใหม่ให้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมีพื้นที่เพาะปลูกเป็นอันดับ 2 รองจากการปลูกข้าวนาปี เนื่องจากได้รับแรงจูงใจจากผลตอบแทนต่อไร่ที่สูงกว่าพืชอื่น ๆ หลายชนิด ส่งผลให้เกษตรกรหันมาปลูกยางพารากันมากขึ้น เพราะปัจจุบันนับว่ายางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคโดยเฉพาะจังหวัดบึงกาฬ ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด 2,691,089 ไร่ เป็นพื้นที่ที่ปลูกยางพารามากเป็นอันดับที่ 9 ของประเทศ และมากเป็นอันดับที่ 1 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่เกษตรกรรม จำนวน 1,666,023 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 53 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา จำนวน 733,136 ไร่ จำนวนเกษตรกรปลูกยางพารา 52,899 ครัวเรือน ร้อยละ 60 จากครัวเรือนทั้งหมด 85,000 ครัวเรือน ปัจจุบันเปิดกรีดแล้วประมาณ 400,000 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559) สะท้อนให้เห็นว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นและจังหวัดบึงกาฬเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกยางพารามากเป็นอันดับหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อย่างไรก็ตามจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากการทำไร่ทำนาแบบพอเลี้ยงชีพที่สืบทอดมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษมาเป็นการทำสวนยางพาราเพื่อการค้าและการตลาดมุ่งเน้นการเปลี่ยนในการดำเนินชีวิตเพื่อสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้กับครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจในสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจได้ส่งผลต่อการปรับตัวในการดำเนินชีวิตประจำวันทำให้ระดับคุณภาพชีวิตเปลี่ยนไปโดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ที่ต้องปรับตัวด้วยการตื่นมากรีดยางในช่วงเวลากลางคืนจนถึงหกโมงเช้า มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตด้านสังคม ที่มากกว่านั้นต้องทำงานหนักอย่างมากมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากเกินไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวท่ามกลางความเงียบสงบช่วงกลางคืน (วัลภา ช่างเจรจา, 2555) จึงกล่าวได้ว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจดังกล่าวมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตใจเมื่อเกษตรกรเร่งทำงานหนักส่วนใหญ่มือการปวดหลังปวดกล้ามเนื้อ ปวดข้อกระดูกและยังต้องเผชิญกับการสัมผัสสารเคมีที่ใช้ในการหยดใส่ปุ๋ยยางเพื่อให้ยางแข็งตัว และยังต้องทนสุดตมกลิ่นเหม็นจากยางดิบ และสุดตมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอีกด้วย ยิ่งกว่านั้นยังเสี่ยงต่อยุงกัดที่ปล่องกัดที่จะต้องป่วยเป็นไข้มาลาเรีย รวมทั้งสัตว์มีพิษอื่นๆ กัดต่อยตอนกลางคืน (สุวิทย์ นามบุญเรือง, 2551) นั้นหมายถึง มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

นอกจากนี้ จากกรย้ายถิ่นของแรงงานสู่ภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่มีการพัฒนาหรือทันสมัย จากถิ่นต้นทางภาคเกษตรกรรมไปสู่ถิ่นปลายทางที่เป็นภาคอุตสาหกรรมและบริการ ทำให้จำนวนแรงงานภาคเกษตรกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ต้นทางลดลง (ดุขุฎีอายุวัฒน์, 2562) นั้นหมายถึง แรงงานในการเกษตรได้กลายเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ต้องให้ความสำคัญ ประกอบกับราคายางพาราที่ไม่คงที่ แม้กระทั่งฤดูฝนหน้ายางเปียกทำให้ราคายางตกต่ำหรือบางครั้งต้องพักไม่ได้กรีดยางทำให้ขาดรายได้หลัก ซึ่งให้เห็นว่ารายได้ในครัวเรือนของเกษตรกรสวนยางพารากลายเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจเช่นกัน เมื่อแรงงานมีจำนวนน้อยจำเป็นต้องเพิ่มผลผลิตโดยการเพิ่มระยะเวลาในการทำงานต่อวันเพิ่มขึ้น และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในครัวเรือนด้วย แม้ว่าจะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเกษตรกรจากที่เคยทำไร่ทำนาเป็นการทำสวนยางพาราเพราะคาดว่าจะมีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจจะดีขึ้นก็ตาม แต่ต้องมีการจัดการค่าใช้จ่ายให้ได้จนสามารถมีเงินออม ดังนั้น ปัจจัยทางเศรษฐกิจถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตในครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพาราให้ดีขึ้นได้นั้น จึงประกอบไปด้วย แรงงานภาคการเกษตร

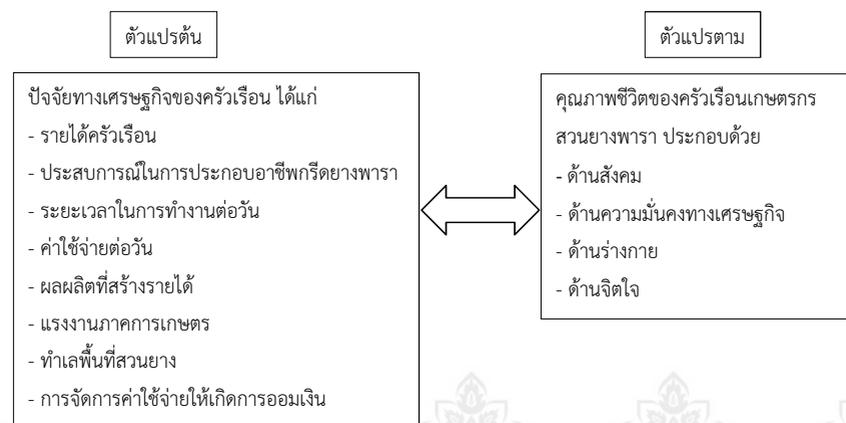
รายได้ครัวเรือน ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพกรีดยางพารา ทำเลพื้นที่สวนยาง ผลิตผลที่สร้างรายได้ ระยะเวลาทำงานต่อวัน ค่าใช้จ่ายต่อวัน และการจัดการค่าใช้จ่าย ให้เกิดการออมเงิน

ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงต้องการค้นหาคำตอบว่า “ปัจจัยเศรษฐกิจครัวเรือนใด ที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพารา”

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจกับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพารา ตำบลโนนสว่าง อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยกำหนดปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่นำมาวิเคราะห์ในครั้งนี้คือ ตัวชี้วัดด้านรายได้ทั้งหมดต่อเดือนของครัวเรือน ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพกรีดยางพารา จำนวนชั่วโมงในการทำงานต่อวัน ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนต่อวัน รูปแบบการผลิตยาง จำนวนคนในครอบครัวที่กรีดยางต่อวัน ลักษณะพื้นที่สวนยางและการออมเงินของครัวเรือนและแบบวัดคุณภาพชีวิตที่ประกอบด้วย มีสัมพันธภาพที่ดีในสังคมและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีสุขภาพกายที่แข็งแรง มีสุขภาพจิตใจที่ดีและมีความสุข (WHO, 1994 อ้างถึงใน ดวงกมล คนโทเงิน, 2556) นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. วิธีการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ซึ่งมีความเชื่อว่าปรากฏการณ์ทางสังคมดำรงอยู่อย่างมีแบบแผนที่เป็นสากล (Taylor, 2000; ชาย โพธิ์สิตา, 2547) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามระหว่างเดือน มกราคม – เมษายน 2562

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป็นครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพารา ในเขตตำบลโนนสว่าง อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 1,735 ครัวเรือน (เทศบาล เมืองโนนสว่าง, 2561) ขนาดกลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณตามสมการของ Taro Yamane (1973) ได้เท่ากับ 325 ตัวอย่าง

3.3 วิธีการสุ่มแบบพหุวิธี (Multi-stage Random Sampling) ได้แก่ การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในตำบลโนนสว่าง หลังจากนั้นใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบโควตา (Quota Selection) กระจายแบบสอบถามแบ่งตามสัดส่วนตามความหนาแน่นของหลังคาเรือนในแต่ละหมู่บ้านจนครบตามขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) โดยนำลำดับหลังคาเรือนในแต่ละหมู่บ้านที่ได้จากการกำหนดโควตาในตำบลโนนสว่าง อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬมาสุ่มหลังคาเรือนเริ่มต้น (Random Start; R) แล้วบวกด้วยค่าช่วงการสุ่มเลือก (Interval; I) จนครบตามจำนวนขนาดตัวอย่าง 325 ตัวอย่าง

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยมีจำนวน 3 ส่วน มีเนื้อหาเกี่ยวกับ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือน ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดและแบบปลายเปิด เพื่อทราบลักษณะทั่วไปของครัวเรือน จำนวน 4 ข้อ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการวัดตัวแปรเป็นอันตรภาคชั้น (Ratio Scale) อาชีพรองของคนในครัวเรือน สถานะภาพสมรสของสมาชิกในครัวเรือน มีระดับการวัดตัวแปรเป็นกลุ่ม (Nominal Scale) และระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือน มีระดับการวัดตัวแปรเป็นอันดับ (Ordinal Scale) ไม่ได้้นำสู่การวิเคราะห์ในบทความวิจัยนี้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนแบบเลือกตอบ ประกอบด้วย รายได้ครัวเรือน ผลผลิตยางที่สร้างรายได้ การออมเงินของครัวเรือน รูปแบบการผลิตยาง

และลักษณะพื้นที่สวนยาง มีระดับการวัดตัวแปรเป็นกลุ่ม (Nominal Scale) และ จำนวนคนในครอบครัววัยกรีดยาง ระยะเวลาทำงานต่อวัน ค่าใช้จ่ายต่อวัน มีระดับการวัดตัวแปรเป็นอันดับ (Ordinal Scale)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพารา ได้แก่ ด้านสังคม ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ มีระดับการวัดตัวแปรเป็นการวัดแบบช่วง (Interval) แบบประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ ต่ำที่สุด (1) ต่ำ (2) ปานกลาง (3) สูง (4) และสูงที่สุด (5)

3.5 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับตรวจสอบมาวิเคราะห์ความสอดคล้องของความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก คือ $IOC \geq 0.5$ ขึ้นไป ส่วนข้อที่ไม่ถึงเกณฑ์ให้แก้ไข ปรับปรุง ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ในการวิจัยนี้ได้ค่า $IOC > 0.5$ ทุกข้อ และผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ตัวอย่างที่ไม่ใช่พื้นที่ศึกษา ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Cronbach's alpha) ได้ค่าเท่ากับ 0.802 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 ส่วนที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือน วิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ และร้อยละ

3.6.2 ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพารา วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเมื่อนำมาวิเคราะห์ในระดับสองตัวแปร (Bivariate Analysis) ผู้วิจัยได้แปลงค่าให้อยู่ในรูปตัวแปรกลุ่มระดับคุณภาพชีวิตสูงและต่ำ ด้วยติดเงื่อนไขการกระจายของคุณลักษณะของตัวแปรต้น (ค่า Expect Value) ที่น้อยกว่า 5 เกินร้อยละ 20 ของ Cell ทั้งหมด โดยใช้เกณฑ์การแบ่งคือ (ค่าสูงสุด - ค่าต่ำสุด)/จำนวนระดับที่ต้องการจะแบ่งกลุ่ม

3.6.3 ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนกับระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพารา โดยการวิเคราะห์ตารางไขว้ (Crosstabs) ด้วยสถิติทดสอบ Chi-Square

4. ผลการวิจัย

4.1 ปัจจัยทางเศรษฐกิจครัวเรือน

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนของครัวเรือน อยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 36.2 มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ กฤษฎางพารามา 5-6 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.6 ระยะเวลาในการทำงาน 4-6 ชั่วโมงต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 54.3 มีค่าใช้จ่าย 100 - 200 บาทต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 44.2 รายได้ส่วนใหญ่ได้มาจากการขายยางก้อนถ้วย ร้อยละ 96.3 แรงงานภาคการเกษตรส่วนใหญ่ เป็นสมาชิกในครัวเรือน 1-2 คนต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 68.7 มีลักษณะพื้นที่สวนยาง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเกือบจะทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 93.6 และมีการออมเงิน คิดเป็น ร้อยละ 66.9 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละปัจจัยเศรษฐกิจครัวเรือน (n=325 ครัวเรือน)

ปัจจัยทางเศรษฐกิจครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ครัวเรือนต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	91	28.0
5,001 - 10,000 บาท	118	36.2
10,001 - 15,000 บาท	69	21.2
15,001 - 20,000 บาท	30	9.3
20,000 บาทขึ้นไป	17	5.3
ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพกฤษฎางพารา		
1 - 2 ปี	21	6.4
3 - 4 ปี	54	16.7
5 - 6 ปี	129	39.6
7 - 8 ปี	62	19.1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละปัจจัยเศรษฐกิจครัวเรือน (n=325 ครัวเรือน) (ต่อ)

ปัจจัยทางเศรษฐกิจครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
9 - 10 ปี	33	10.2
มากกว่า 10 ปี	26	8.0
ระยะเวลาในการทำงานต่อวัน		
1 - 3 ชั่วโมง	69	21.3
4 - 6 ชั่วโมง	177	54.3
7 - 9 ชั่วโมง	70	21.6
10 - 12 ชั่วโมง	9	2.8
ค่าใช้จ่ายต่อวัน		
100 - 200 บาท	144	44.3
201 - 300 บาท	92	28.2
301 - 400 บาท	29	9.0
401 - 500 บาท	43	13.3
501 บาท ขึ้นไป	17	5.2
ผลผลิตที่สร้างรายได้		
ขายน้ำอย่างสด	11	3.4
ยากก้อนถ้วย	314	96.6
แรงงานภาคการเกษตร		
1 - 2 คน	224	68.8
3 - 4 คน	97	30.0
5 - 6 คน	2	0.6
7 - 8 คน	2	0.6

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละปัจจัยเศรษฐกิจครัวเรือน (n=325 ครัวเรือน) (ต่อ)

ปัจจัยทางเศรษฐกิจครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
ทำเลพื้นที่สวนยาง		
พื้นที่ราบ	305	93.8
พื้นที่ลาดชัน	20	6.2
การจัดการค่าใช้จ่ายให้เกิดการออมเงิน		
มีเงินออม	218	67.1
ไม่มีเงินออม	107	32.9

4.2 ระดับคุณภาพชีวิตในครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพารา

4.2.1 คุณภาพชีวิตด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพชีวิตด้านสังคมโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.78$; $SD. = 0.84$) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนบ้านเป็นลำดับแรก ($\bar{X} = 3.93$; $SD. = 0.84$) รองลงมาคือ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันกับเพื่อนบ้าน ($\bar{X} = 3.83$; $SD. = 0.79$) มีส่วนร่วมพัฒนาหมู่บ้าน ($\bar{X} = 3.71$; $SD. = 0.85$) และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ($\bar{X} = 3.67$; $SD. = 0.89$) ตามลำดับ

4.2.2 คุณภาพชีวิตทางด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพชีวิตทางด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.82$; $SD. = 0.92$) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า มีตลาดยารที่รับซื้อยางพาราแน่นอนเป็นลำดับแรก ($\bar{X} = 3.28$; $SD. = 0.87$) รองลงมาคือ มีความพึงพอใจในผลผลิตยางพาราที่ได้รับ ($\bar{X} = 3.02$; $SD. = 0.99$) มีรายได้เพียงพอต่อรายจ่ายตามความจำเป็น ($\bar{X} = 2.86$; $SD. = 0.81$) และมีความพึงพอใจในราคายางพาราที่จำหน่ายในท้องตลาด ($\bar{X} = 2.10$, $SD. = 1.02$) ตามลำดับ

4.2.3 คุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย มีค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.23$; $SD. = 0.83$) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ในรอบปีที่ผ่านมามีอาการเจ็บป่วยจากการประกอบอาชีพกรีดยางพาราสูงที่สุด

(\bar{X} = 3.40; SD. = 0.96) รองลงมาคือ สามารถที่จะเคลื่อนไหวร่างกายในการทำงานสวนยางอย่างเต็มที่ (\bar{X} = 3.34; SD. = 0.76) ร่างกายของแข็งแรงพอต่อการทำงานสวนยางพาราแต่ละวัน (\bar{X} = 3.28; SD. = 0.76) มีร่างกายแข็งแรงต่อการทำสวนยางพารา (\bar{X} = 3.18; SD. = 0.91) และสามารถทำงานหรือกิจกรรมต่างๆ ได้หลังจากทำงานสวนยางพารา (\bar{X} = 3.14; SD. = 0.78) ตามลำดับ

4.2.4 คุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.13; SD. = 0.99) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า รู้สึกว่าชีวิตมีความหมาย (\bar{X} = 4.31; SD. = 0.99) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ มีความตั้งใจในการทำงานสวนยางพารา (\bar{X} = 3.83; SD. = 0.93) มีความพอใจในอาชีพการทำงานสวนยางพารา (\bar{X} = 3.63; SD. = 0.95) 4) มีความพอใจในความเป็นอยู่ของตนเอง (\bar{X} = 3.56; SD. = 1.05) เคยคิดเปลี่ยนอาชีพเนื่องจากราคายางพาราตกต่ำ (\bar{X} = 2.78; SD. = 1.05) ความรู้สึกเหงา เศร้า หดหู่ สิ้นหวังและวิตกกังวลจากการทำงานสวนยางพารา (\bar{X} = 2.26; SD. = 1.03) และเคยคิดฆ่าตัวตายจากราคายางพาราตกต่ำ (\bar{X} = 1.54; SD. = 0.91) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสูงสุด ต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการแปลผล

คุณภาพชีวิต	Max.	Min.	Mean	SD.	ระดับการแปลผล
ด้านสังคม	5	1	3.78	0.84	สูง
ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ	5	1	2.82	0.92	ปานกลาง
ด้านร่างกาย	5	1	3.23	0.83	ปานกลาง
ด้านจิตใจ	5	1	3.13	0.99	ปานกลาง
ภาพรวม	5	1	3.24	0.40	ปานกลาง

ผู้วิจัยได้แปลงค่าให้อยู่ในรูปตัวแปรกลุ่มระดับคุณภาพชีวิตสูงและต่ำ โดยใช้เกณฑ์การแบ่งคือ ค่าสูงสุด - ค่าต่ำสุด/จำนวนระดับที่ต้องการจะแบ่งกลุ่ม (สูง-ต่ำ) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละ ระดับคุณภาพชีวิต

ระดับคุณภาพชีวิต	จำนวน	ร้อยละ
สูง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.01-5.00 คะแนน)	233	71.7
ต่ำ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-3.00 คะแนน)	92	28.3
ภาพรวม	325	100.0

4.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรสวนยางพารา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนกับระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา พบรายละเอียดดังนี้

4.3.1 ปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย (1) รายได้ทั้งหมดต่อเดือนของครัวเรือน (2) ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพกรีดยางพารา และ (3) การออมเงินของครัวเรือน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจครัวเรือนกับระดับคุณภาพชีวิตในภาพรวม (n=325 ครัวเรือน)

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	ระดับคุณภาพชีวิต		P - value	
	ต่ำ (ร้อยละ)	สูง (ร้อยละ)		
รายได้ทั้งหมดต่อเดือนของครัวเรือน			9.749	0.045*
ต่ำกว่า 5,000 บาท	33(37.1)	56(62.9)		
5,001 - 10,000 บาท	27(23.1)	90(76.9)		
10,001 - 15,000 บาท	15(21.4)	55(78.6)		
15,001 - 20,000 บาท	13(41.9)	18(58.1)		
มากกว่า 20,000 บาท	4(22.2)	14(77.8)		
ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพกฤษฎีกายางพารา			26.070	0.000**
1 - 2 ปี	3(13.0)	20(87.0)		
3 - 4 ปี	7(11.3)	55(88.7)		
5 - 6 ปี	39(37.9)	64(62.1)		
7 - 8 ปี	28(36.4)	49(63.6)		
9 - 10 ปี	10(45.5)	12(54.5)		
มากกว่า 10 ปี	5(13.2)	33(86.8)		
จำนวนชั่วโมงในการทำงานต่อวัน			5.988	0.112
1 - 3 ชั่วโมง	33(27.3)	88(72.7)		
4 - 6 ชั่วโมง	29(23.6)	94(76.4)		
7 - 9 ชั่วโมง	26(35.1)	48(64.9)		
10 - 12 ชั่วโมง	4(57.1)	3(42.9)		
ค่าใช้จ่ายต่อวัน			6.271	0.086
100 - 200 บาท	35(22.4)	121(77.6)		
201 - 300 บาท	29(30.9)	65(69.1)		
301 - 400 บาท	13(40.6)	19(59.4)		
401 - 500 บาท	12(35.3)	22(64.7)		
501 บาท ขึ้นไป	3(33.3)	6(66.7)		

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจครัวเรือนกับระดับคุณภาพชีวิต
ในภาพรวม (n=325 ครัวเรือน) (ต่อ)

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	ระดับคุณภาพชีวิต		P - value
	ต่ำ (ร้อยละ)	สูง (ร้อยละ)	
ขายน้ำยางสด	9(37.5)	15(62.5)	
ยางก้อนถ้วย	83(27.6)	218(72.4)	
แรงงานภาคการเกษตร			0.002
1 – 2 คน	63(28.4)	159(71.6)	
3 คนขึ้นไป	29(28.2)	74(71.8)	
ทำเลพื้นที่สวนยาง			0.713
พื้นที่ราบ	87(28.9)	214(71.1)	
พื้นที่ลาดชัน	5(20.8)	19(79.2)	
การออมเงินของครัวเรือน			5.966
มี	53(24.1)	167(75.9)	
ไม่มี	39(37.1)	66(62.9)	
ภาพรวม	92(28.3)	233(71.7)	0.015*

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4.3.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิต
ด้านสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย (1) รายได้ทั้งหมดต่อเดือนของครัวเรือน
(2) ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพกรีดยางพารา และ (3) การออมเงินของครัวเรือน
รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจครัวเรือนกับระดับคุณภาพชีวิตด้านสังคม

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	ระดับคุณภาพชีวิต		P – value
	ต่ำ (ร้อยละ)	สูง (ร้อยละ)	
รายได้ทั้งหมดต่อเดือนของครัวเรือน			9.769 0.044*
ไม่เกิน 5,000 บาท	33 (36.3)	58(63.7)	
5,001 - 10,000 บาท	27(22.9)	91(77.1)	
10,001 - 15,000 บาท	14(20.3)	55(79.7)	
15,001 - 20,000 บาท	12(40.0)	18(60.0)	
มากกว่า 20,000 บาท	3(17.6)	14(82.4)	
ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพ กรีดยางพารา			27.636 0.000**
1 - 2 ปี	3(14.3)	18(85.7)	
3 - 4 ปี	5(9.2)	49(90.8)	
5 - 6 ปี	38(29.4)	91(70.6)	
7 - 8 ปี	20(32.2)	42(67.8)	
9 - 10 ปี	16(61.5)	10(38.5)	
มากกว่า 10 ปี	7(21.2)	26(78.8)	
การออมเงินของครัวเรือน			8.020 0.006**
มี	49(22.5)	169(77.5)	
ไม่มี	40(37.4)	67(62.6)	
รวม	89	236	

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4.3.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ จำนวนชั่วโมงในการทำงานต่อวัน รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจกับระดับคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	ระดับคุณภาพชีวิต		P – value
	ต่ำ (ร้อยละ)	สูง (ร้อยละ)	
จำนวนชั่วโมงในการทำงานต่อวัน			8.251
1 – 3 ชั่วโมง	45(65.2)	24(34.8)	
4 – 6 ชั่วโมง	145(81.9)	32(19.1)	
7 – 9 ชั่วโมง	51(72.8)	19(27.2)	
10 – 12 ชั่วโมง	7(77.8)	2(22.2)	
รวม	248	77	

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.3.4 ปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย รายได้ทั้งหมดต่อเดือนของครัวเรือนดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจกับระดับคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	ระดับคุณภาพชีวิต		P - value
	ต่ำ (ร้อยละ)	สูง (ร้อยละ)	
รายได้ทั้งหมดต่อเดือนของครัวเรือน			1.944 0.018*
ต่ำกว่า 5,000 บาท	43(47.3)	48(52.7)	
5,001 - 10,000 บาท	48(40.7)	70(59.3)	
10,001 - 15,000 บาท	30(43.5)	39(56.5)	
15,001 - 20,000 บาท	20(66.7)	10(33.3)	
มากกว่า 20,000 บาท	3(17.6)	14(82.4)	
ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพกรีดยางพารา			12.360 0.030*
1 - 2 ปี	10(47.6)	11(52.4)	
3 - 4 ปี	17(31.5)	37(68.5)	
5 - 6 ปี	58(45.0)	71(55.0)	
7 - 8 ปี	32(51.6)	30(48.4)	
9 - 10 ปี	10(30.3)	23(69.7)	
มากกว่า 10 ปี	17(65.4)	9(34.6)	
จำนวนชั่วโมงในการทำงานต่อวัน			7.951 0.047*
1 - 3 ชั่วโมง	30(43.5)	39(56.5)	
4 - 6 ชั่วโมง	84(47.5)	93(52.5)	
7 - 9 ชั่วโมง	30(42.9)	40(57.1)	
10 - 12 ชั่วโมง	0(0.0)	9(100.0)	
รวม	144	181	

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.3.5 ปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย (1) ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพกรีดยางพารา (2) จำนวนชั่วโมงในการทำงานต่อวัน (3) จำนวนคนกรีดยาง และ (4) การออมเงินของครัวเรือน รายละเอียดดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจกับระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	ระดับคุณภาพชีวิต		P - value
	ต่ำ (ร้อยละ)	สูง (ร้อยละ)	
ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพกรีดยางพารา			40.142 0.000**
	1 - 2 ปี	7(36.8) 12(63.2)	
	3 - 4 ปี	12(23.1) 40(76.9)	
	5 - 6 ปี	20(16.4) 102(83.6)	
	7 - 8 ปี	3(5.4) 53(94.6)	
	9 - 10 ปี	4(12.9) 27(87.1)	
	มากกว่า 10 ปี	15(62.5) 9(37.5)	
จำนวนชั่วโมงในการทำงานต่อวัน			28.163 0.000**
	1 - 3 ชั่วโมง	25(41.7) 35(58.3)	
	4 - 6 ชั่วโมง	32(19.0) 136(81.0)	
	7 - 9 ชั่วโมง	3(4.5) 64(95.5)	
	10 - 12 ชั่วโมง	1(11.1) 8(88.9)	
จำนวนคนในครอบครัวกรีดยางต่อวัน			5.669 0.019*
	1 - 2 คน	50(23.7) 161(76.3)	
	3 คน ขึ้นไป	11(11.8) 82(88.2)	
การออมเงินของครัวเรือน			20.067 0.000**
	มี	26(12.8) 177(87.2)	
	ไม่มี	35(34.7) 66(65.3)	
	รวม	61 243	

หมายเหตุ* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5. สรุปและอภิปรายผล

5.1 ปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตในภาพรวม ประกอบด้วย (1) รายได้ทั้งหมดต่อเดือนของครัวเรือน ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวไม่สอดคล้องกับงานของกุสุมา โกศล (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย: ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช ซึ่งพบว่า ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จะมีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพอนามัยดีกว่า ผู้ที่มีรายได้มากกว่า 15,000 บาท (2) ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพกรีดยางพารา สอดคล้องกับข้อสรุปที่ว่า การประกอบอาชีพกรีดยางมา 5-6 ปี จะมีเงินออมทำให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนจะดีขึ้นเรื่อย ๆ จากการประกอบอาชีพกรีดยางของเกษตรกรที่เปลี่ยนมาปลูกยางพารา คุณภาพชีวิตของครัวเรือนจะดีขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อประกอบอาชีพกรีดยางในช่วงระยะเวลา 5-6 ปี แต่ครัวเรือนที่เพิ่งประกอบอาชีพกรีดยางระยะเวลา 1-3 ปี จะยังมีระดับคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่า เนื่องจากยังไม่มีเงินออมเงินในครัวเรือน ดังจะเห็นได้จากคุณภาพชีวิตของครัวเรือนจะดีขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมีประสบการณ์และมีเงินออมในครัวเรือนดังปรากฏในข้อค้นพบ ซึ่งอัมพา เกียรติก้องศิริ (2549) กล่าวว่า ภาวะหนี้สินจะคอยลดลงเมื่อรู้จักการออมเงิน เมื่อมีเงินออมปัญหาที่เกิดจากหนี้สินจะทุเลาลง

นอกจากนี้ ความสำคัญของปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือน จากการสร้างรายได้ของครัวเรือน จากการประกอบอาชีพกรีดยางพารา ทำให้สามารถมีเงินออมและจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ในที่สุด และเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ เกษตรกรสวนยางพาราจะต้องเพิ่มจำนวนชั่วโมงในการทำงานต่อวันให้มากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามจากการตั้งข้อสังเกตจำนวนครัวเรือนที่มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพกรีดยาง 5-6 ปี มีการกระจายอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจที่สูง จึงอาจจะเป็นได้ว่าช่วง 1-3 ปี แรกครัวเรือนยังไม่มีเงินออม เป็นการลงทุนไปกับการทำสวนยางในระยะแรก ส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพกรีดยางระยะเวลา 5-6 ปี นั้น น่าจะเริ่มมีเงินออมบ้างแล้ว ดังจะเห็นได้จากคุณภาพชีวิตของครัวเรือนจะดีขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมีประสบการณ์และมีเงินออมในครัวเรือน มีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ จะมีความเชื่อมโยงกับจำนวนแรงงานภาคการเกษตรที่ออกไปกรีดยาง หากแรงงานออกไปกรีดยางน้อยประมาณ 1-2 คน ทำให้สมาชิกแรงงานส่วนหนึ่งอยู่บ้าน ครัวเรือนจะมีระดับ

คุณภาพชีวิตด้านจิตใจที่ดีขึ้นเอง สะท้อนให้เห็นว่า แรงงานภาคการเกษตรที่ออกไปทำการกีดยางมากกว่า 3 คน ซึ่งเป็นเวลากลางคืน ทำให้สมาชิกในครัวเรือนที่เหลืออาจจะเกิดความหวาดกลัวที่ต้องอยู่บ้านอย่างลำพัง จึงมีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ และจะเห็นว่าจำนวนครัวเรือนมีการกระจายตัวอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตที่สูงเมื่อมีเงินออมในครัวเรือน

นอกจากนี้ แรงงานภาคการเกษตรที่ออกไปกีดยางน้อยจะต้องใช้เวลาในการทำงานในสวนยางมากขึ้น (4-6 ชั่วโมง) แรงงานภาคการเกษตรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยกีดยางในแต่ละวันซึ่งไม่ต้องจ้างแรงงานเพิ่มทำให้มีการออมเงินของครัวเรือนเมื่อไม่มีหนี้ครัวเรือนก็จะมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจที่ดีขึ้น ผลผลิตทางการเกษตรของครัวเรือนชาวสวนยางพาราจึงไม่เลือกใช้กระบวนการผลิตที่ยาวนานเพราะไม่มีแรงงานมากจะสังเกตได้จากรายได้ส่วนใหญ่มาจากการขายยางก้อนถ้วยถึงร้อยละ 96.3 ซึ่งให้เห็นว่าเกษตรกรสวนยางพาราต้องเร่งรัดกระบวนการผลิตเพราะใช้ต้นทุนการผลิตตั้งแต่ขาดแรงงานสอดคล้องกับสำนักงานตลาดกลางยางพาราหนองคาย (2559) สรุปไว้ว่าเกษตรกรกว่าร้อยละ 65.0 นิยมผลิตยางก้อนถ้วยเนื่องจากในหลายท้องที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำที่จะนำมาใช้ในกระบวนการผลิตยางแผ่นดิบ อีกทั้งกระบวนการผลิตยางก้อนถ้วยมีขั้นตอนในการผลิตที่ง่ายกว่าการผลิตยางแผ่นดิบ ต้นทุนการผลิตที่ต่ำ และใช้แรงงานน้อยกว่าการผลิตยางแผ่นดิบดังที่พบว่า ครัวเรือนที่มีคุณภาพชีวิตต่ำจะมีจำนวนชั่วโมงในการทำงานต่อวันมากถึง 4-6 ชั่วโมง ซึ่งพบว่าจำนวนชั่วโมงในการทำงานต่อวันมีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตในภาพรวม จากการตั้งข้อสังเกตว่า ครัวเรือนที่ทำงานชั่วโมงมาก จะมีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายมากตามไปด้วย แต่จะตรงกันข้ามกับระดับคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่พบว่า ครัวเรือนที่ทำงานชั่วโมงมากจะมีระดับคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจต่ำ อาจจะกล่าวได้ว่า ช่วง 1-3 ปีแรกครัวเรือนยังไม่มีเงินออม เป็นการลงทุนไปกับการทำสวนยางในระยะแรก ส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพกีดยางระยะเวลา 5-6 ปีนั้น น่าจะเริ่มมีเงินออมในครัวเรือนบ้างแล้วสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภา แก้วบริสุทธิ์ (2547) การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยางพารา จังหวัดสงขลา พบว่า เกษตรกรสวนยางพาราที่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานน้อยคุณภาพชีวิตดีกว่าเกษตรกรสวนยางพาราที่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานมาก

ตั้งข้อสังเกตได้ว่า แร้งงานภาคการเกษตรจะน้อย จึงเพิ่มจำนวนชั่วโมงในการทำงาน ทำให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้เช่นกัน

5.2 ระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรทำสวนยางพารา

ในภาพรวมระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรทำสวนยางพาราอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน จะเห็นว่า ระดับคุณภาพชีวิตด้านสังคมของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพารา โดยรวมอยู่ในระดับสูง หากตั้งข้อสังเกตจะเห็นว่า ระดับคุณภาพชีวิตด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับประเด็นทุนทางสังคมในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และมีการรวมกลุ่มเพื่อกระทำการ สอดคล้องกับข้อสรุปที่ว่าคุณภาพชีวิตด้านสังคมส่วนใหญ่มีทุนทางสังคมสูง ได้แก่ มีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และมีการรวมกลุ่มเพื่อกระทำการ (Collective Action) (Coleman, 1988) ขณะเดียวกันระดับคุณภาพชีวิตทางด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพารา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนหนึ่งอาจจะมาจากการที่เกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีการเกษตรจากการเกษตรกรรมพอยังชีพมาสู่การเกษตรกรรมเพื่อเศรษฐกิจทางการค้าและการตลาด จากที่เคยทำไร่ทำนามาเป็นการทำสวนยางพาราให้ความสำคัญกับระบบตลาดที่มีความมั่นคงและพึงพอใจกับราคาผลผลิตมาใช้เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตทางด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และยังพบอีกว่าระดับคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย โดยรวมก็อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนหนึ่งมาจากแรงงานภาคการเกษตรลดลง คนในครัวเรือนต้องออกแรงกันเอง ความแข็งแรงในมิติทางกายจึงเป็นตัวแปรสำคัญ เพราะเกษตรกรต้องเร่งทำงานแข่งกับเวลา ซึ่งส่วนใหญ่จะทำตอนกลางคืน ทำให้คุณภาพชีวิตด้านร่างกายยังต้องพัฒนาอีก

กล่าวโดยสรุปคือ คุณภาพชีวิตด้านสังคม ส่วนใหญ่มีทุนทางสังคม (Social Capital) สูง ซึ่งประกอบด้วย มีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และมีการรวมกลุ่มเพื่อกระทำการ (Collective Action) (Coleman, 1988) จากข้อสังเกตที่อาจจะกล่าวได้ว่า แบบแผนการดำเนินชีวิตของเกษตรกรที่เปลี่ยนจากการเกษตรกรรมพอยังชีพมาสู่การเกษตรกรรมเพื่อเศรษฐกิจทางการค้าและการตลาด จากที่เคยทำไร่ทำนามาเป็นการทำสวนยางพาราเพราะคาดว่าจะมีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจจะดีขึ้น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจจึงให้ความสำคัญกับระบบตลาดที่มีความมั่นคงและพึงพอใจกับราคาผลผลิตมาใช้เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตทางด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จะสังเกต

ได้ว่า เมื่อแรงงานภาคการเกษตรลดลง สภาพความแข็งแรงของร่างกายของเกษตรกร จึงเป็นตัวชี้วัดที่จะสะท้อนถึงคุณภาพชีวิต ครัวเรือน เพราะเกษตรกรต้องเร่งทำงานหนัก แข่งกับเวลาที่ต้องทำงานต่อวัน (24 ชั่วโมง) ซึ่งส่วนใหญ่จะทำตอนกลางคืน เสี่ยงต่อการหกล้ม แมลงนำโรค ยุงก้นปล่อง รวมทั้งสัตว์มีพิษอื่นๆ กัดต่อยตอนกลางคืน (สุวิทย์ นามบุญเรือง, 2551) การที่ร่างกายมีความสมบูรณ์ สะท้อนถึงความสามารถในการทำงานก็เพียงพอที่จะบ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตด้านร่างกายได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากเกษตรกรสวนยางพารามีจำนวนแรงงานน้อย (1-2 คน) ดังนั้นภาวะด้านจิตใจที่รู้สึก ความรู้สึกเหงา เศร้า หดหู่ สิ้นหวัง และวิตกกังวลจากการทำงานและเคียดแค้นตัวเอง จากราคายางพาราตกต่ำ จึงมีส่วนในการฉายภาพถึงระดับคุณภาพชีวิตทางจิตใจด้วย ในขณะที่เดียวกันกำลังใจหรือพลังอีกส่วนหนึ่งก็ได้มาจากการสร้างกำลังใจตนเอง ได้แก่ ให้คุณค่ากับชีวิต มีเป้าหมายโดยตั้งใจทำงาน พอใจในอาชีพ และพอใจในความเป็นอยู่ของตนเอง ที่สามารถอธิบายคุณภาพชีวิตด้านจิตใจได้เป็นอย่างดี

6. ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตในภาพรวม ประกอบด้วย (1) รายได้ทั้งหมดต่อเดือนของครัวเรือน (2) ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพกรีดยางพารา และ (3) การออมเงินของครัวเรือน ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า หน่วยงานวิชาการทางการเกษตร ควรเข้ามาดูแลระบบตลาดให้กับกลุ่มเกษตรกรสวนยางพารา ให้รู้เท่าทันทางการค้าและการตลาด มุ่งส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อการสหกรณ์เพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการตลาด และเพื่อยกคุณภาพชีวิตทางด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนให้ดีขึ้น ลดจำนวนชั่วโมงในการทำงานต่อวัน โดยการเพิ่มแรงงานภาคการเกษตรให้มากขึ้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า หน่วยงานด้านพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด แรงงานจังหวัด และหน่วยงานที่รับผิดชอบกองทุนฟื้นฟูเกษตรกร ควรเข้ามาส่งเสริมให้ครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพาราเกิดการรวมกลุ่มแรงงาน สร้างเครือข่ายช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฟื้นฟูฝีมือแรงงานและส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ส่งเสริมการออม สร้างอาชีพเพิ่มรายได้ พัฒนาทุนทางสังคมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่คณะ ตอบแทนกันด้านแรงงาน โดยการกระทำการร่วมในรูปแบบสหภาพแรงงาน

ก็จะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตด้านร่างกายได้ด้วยเมื่อไม่ต้องทำงานหนักจนเกินไป รวมถึงระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ก็จะได้รับตามไปด้วยเมื่อ ลดจำนวนชั่วโมงในการทำงาน ต่อวันลงมีเวลาได้อยู่กับครอบครัวมากขึ้น เครือข่ายจำนวนคนมาช่วยกริตดยางมากขึ้น ไม่ต้องจ่ายค่าจ้างแรงงานก็สามารถออมเงินได้

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยขอเสนอแนะเกษตรกรว่า ควรจัดการกับเวลาให้พอเหมาะพอควร แก่การพักผ่อน ไม่โหมงานหนักจนเกินไป พอใจในอาชีพ และพอใจในความเป็นอยู่ ของตนเอง เพื่อจะได้ทำให้คุณภาพชีวิตด้านจิตใจได้ดีด้วย หน่วยงานด้านการแพทย์ และสาธารณสุข ก็ควรเข้ามามีบทบาทในการเฝ้าระวังโรคที่เกิดจากการประกอบอาชีพ อย่างใกล้ชิดในกลุ่มเกษตรกรสวนยางพารา หน่วยงานด้านวัฒนธรรมจังหวัด ควรส่งเสริม กิจกรรมที่ฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมตามธรรมเนียมปฏิบัติที่ดีงาม เพื่อเป็นการฟื้นฟูทุนทางสังคม ให้ดำรงอยู่สืบเนื่องต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา โกศล. (2555). คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย ศึกษากรณี จังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2559, จาก :<http://repository.nida.ac.th>.
- ดวงกมล คนโทเงิน. (2556). ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ มาบตาพุด จังหวัดระยอง *วารสารจัดการสิ่งแวดล้อม*, 9(2), 65-88
- ดุขฎิ อายุวัฒน์. (2562). ศาสตร์และวิธียุทธศาสตร์การศึกษาการย้ายถิ่นของประชากร. ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.
- ชาย โพธิสิตา. (2547). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 1), นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เทศบาลเมืองโนนสว่าง. (2561). รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2559. สำเนาเอกสาร การประชุม.
- พูลศักดิ์ อินทรโยธาและคณะ. (2548). คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กระทรวงเกษตร และสหกรณ์

- วัลภา ช่างเจรจา. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวิเคราะห์กลวิธีพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวสวนยางพาราแถบลุ่มน้ำโขง จังหวัดบึงกาฬ *วารสารสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย*, 30(1),166-174
- สุภา แก้วบริสุทธิ์ (2547). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยางพารา จังหวัดสงขลา. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2559, จาก : <http://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2553/2802>.
- สุวิทย์ นามบุญเรือง. (2551). การสร้างกลยุทธ์พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายยางพาราของเกษตรกร ตำบลโคกก่อ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2559, จาก : <http://tdc.thailis.or.th>.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- อัมพา เกียรติก้องศิริ. (2549). ภาวะหนี้สินครัวเรือนในเขตเทศบาลท่าแพอำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2559, จาก : <http://dspace.nstru.ac.th:8080/dspace/handle/mode=full>.
- สำนักงานตลาดกลางยางพาราจังหวัดหนองคาย การยางแห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2559 จาก https://web.facebook.com/rubbermongkhai/?_rdc=1&_rd
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row Publications.
- Taylor, G.R. (2000). *Integrating Quantitative and Qualitative Methods in Research*. MA: University Press of America.
- James S. Coleman Thomas Hoffer. (1988). "Social Capital in the Creation of Human Capital". *American Journal of Sociology*.